

Eredmények a Szigetköz Lithobiomorpha- és Scolopendromorpha-faunájának kutatásában

DÁNYI LÁSZLÓ & KORSÓS ZOLTÁN

ABSTRACT: Ten species of lithobiomorph and 2 species of scolopendromorph centipedes were found in the Szigetköz, NW-Hungary. Species composition is characteristic for a Central European wood, three ubiquitous species (*Lithobius forficatus*, *L. muticus*, *L. mutabilis*) giving the main proportion of the individuals. One species, *L. curtipes*, turned out to have its third occurrence published from Hungary. Due to further studies, more species can also be expected from the Szigetköz area.

Bevezetés

A Szigetköz Chilopoda-faunájáról eddig nem voltak ismereteink. A Magyar Természettudományi Múzeum szigetközi biomonitöring programjának keretében végzett talajcspadázásokból származó, valamint a Magyar Természettudományi Múzeum Állattárában fellelhető, a Szigetközben egyéb alkalmakkor gyűjtött, összesen 625 egyed feldolgozása során a területről 9 *Lithobius*, 1 *Lamyctes* és 2 *Cryptops* fajt találtunk.

Anyag és módszer

Az állatok egy részét egyelével, ill. rostálással (r.) gyűjtötte Merkl Ottó (MO), Fegyveres Orsolya (FO), Korsós Zoltán (KZ), Seres Anikó (SA) és Dányi László (DL). A többi gyűjtés Barber-féle talajcspadákkal történt Szél Győző segítségével. A csapadék évi 4-10 alkalommal, 3-8 hetes időközökkel kerültek ürítésre. Ezeket az előfordulásokat "tcs." rövidítéssel jelöltük. Az állatokat 70%-os alkoholban konzerváltuk, meghatározásuk ANDERSSON (1979), EASON (1964), KACZMAREK (1979), LOKSA (1955) és MATIC (1966) munkái alapján történt.

Területek

A gyűjtőhelyek jelentős része különböző nedvességellátottságú puhafaligetekhez (Ásványráró; Darnózseli; Dunasziget, Hajós; Lipót; Nagybajcs), ill. keményfaligetekhez (Dunasziget, Sülyi-sziget; Feketeerdő, Felső-erdő; Feketeerdő, Házi-erdő; Halászi, Derék-erdő; Hédervár, Kisduna-major; Máriakálnok; Püski; Rajka) tartozott, emellett fenyvesített (Dunasziget, fenyves), papírnárral telepített (Dunasziget, papírnáras) és kaszált-legeltetett (Ásványráró; Győrzámoly; Kisbodak) területeket vizsgáltunk.

Fajlista

Scolopendromorpha

Cryptopidae

Cryptops anomalans Newport, 1844: Ezt a fajt talajcsapdázással nem sikerült megfognunk, csak egyelve, ill. rostálva. Keményfaligetekből került elő, néhány esetben jelentősebb egyszámmal. – Feketeerdő, Felső-erdő 2000.10.06. (KZ, SA, DL); Feketeerdő, Házi-erdő 1996.05.05.r. (MO); 1996.06.29.r. (MO, FO), 1997.05.08.r. (MO); Hédervár, Hédervári-erdő 1995.05.25.r. (MO).

Cryptops hortensis Leach, 1814: Egyetlen egyed keményfaligetből került elő. – Máriakálnok 1994.05.09. (MO).

Lithobiomorpha

Henicopidae

Lamyctes fulvicornis Meinert, 1868: A folyópartokhoz erősen kötődő faj, az évenként többszöri, huzamosabb vízborítást is elviseli a nagybajcsi területen. – Nagybajcs 1999.10.06.tcs., 2000.07.18.tcs.

Lithobiidae

Lithobius agilis C. Koch, 1847: Csak keményfaligetekből sikerült megfogni, néhány alkalommal jelentősebb egyszámban is. – Feketeerdő, Lóvári-erdő 1998.10.12.(MO); Feketeerdő, Felső-erdő 1998.10.13.(MO), 1999.05.20.tcs., 1999.07.08.tcs., 1999.07.27.tcs., 1999.08.14.tcs., 1999.09.05.tcs., 1999.10.06.tcs., 2000.07.18.tcs., 2000.10.11.tcs., 2001.08.29.tcs., 2001.11.02.tcs.; Feketeerdő, Házi-erdő 1996.06.29.r. (MO, FO); Hédervár, Hédervári-erdő 1995.05.25.r. (M.O.); Püski 1993.04.06.r. (MO);

Lithobius austriacus Verhoeff, 1937: Csak Feketeerdő környékén fellelt, ritka faj. Eddig jobbra csak hegyvidéki erdeinkből volt ismert. Talajcsapdával nem sikerült megfogni. – Feketeerdő, Felső-erdő 1998.10.13.(MO), 2000.10.06. (KZ, SA, DL); Feketeerdő, Házi-erdő 1996.05.05.r. (MO), 1996.06.29.r. (MO, FO)

Lithobius crassipes L. Koch, 1862: Viszonylag ritkának mondható faj a Szigetközben, bár néhány esetben jelentős arányban képviselt a keményfaligetek *Lithobius*-ai közt. – Dunaremete 1999.07.27.tcs.; Feketeerdő, Házi-erdő 1996.06.29.r. (MO, FO); Feketeerdő, Lóvári-erdő 1998.10.12.(MO); Győrzámoly 2000.10.05. (KZ, SA, DL); Hédervár 1993.04.06.r. (MO); Püski 1993.04.06.r. (MO).

Lithobius curtipes C. Koch, 1847: Kemény- és puhafaligetekben egyaránt előfordult, időnként domináns fajként volt jelen. – Ásványráró 1999.05.20.tcs., 1999.07.08.tcs., 1999.08.14.tcs., 1999.09.05.tcs., 1999.10.06.tcs., 2000.06.20.tcs., 2000.10.05. (KZ, SA, DL), 2001.08.29.tcs.; Dunasziget, Sülyi-szg. 1998.09.13.tcs.; Győrzámoly 2000.10.05. (KZ, SA, DL); Hédervár, Hédervári-erdő 1995.05.25.r. (MO); Lipót 2000.06.20.tcs.; Nagybajcs 1998.10.30.tcs., 2000.10.05. (KZ, SA, DL); Püski 1993.04.06.r. (MO).

Lithobius erythrocephalus C. Koch, 1847: Különösebb élőhely-preferenciát nem mutatott, de mindig csak kis egyszámban sikerült gyűjteni. – Ásványráró 2001.05.22.tcs.; Darnószeli 1994.05.09. (MO); Dunaremete 1999.07.27.tcs.; Dunasziget, Hajós 1998.10.12.tcs., 1999.06.15.tcs., 1999.08.14.tcs., 1999.10.06.tcs., 1999.10.24.tcs., 2000.10.05. (KZ, SA, DL); Győrzámoly 2000.10.05. (KZ, SA, DL); Halászi, Derék-erdő 2000.10.06.r. (KZ, SA, DL); Hédervár 1993.04.06.r. (MO); Lipót 2000.06.20.tcs., 2000.07.18.tcs., 2000.08.30.tcs., 2000.10.11.tcs.; Nagybajcs 1998.10.12.(MO).

Lithobius forficatus (Linnaeus, 1758): A *Lithobius* genusz legdominánsabb faja a Szigetközben, a telepített erdőkben a *L. muticus*-sal és a *L. mutabilis*-sel mondhatni egyeduralkodóak. Gyakran találtuk a többi fajhoz képest igen nagy egyszámban. Egyedül a gyakran vízborítás alatt levő Nagybajcs esetében nem volt jellemző a jelenléte. – Ásványráró 1999.07.08.tcs., 1999.07.27.tcs., 1999.10.06.tcs., 2000.07.18.tcs., 2000.08.30.tcs., 2000.10.05. (KZ, SA, DL), 2000.10.11.tcs., 2001.05.22.tcs., 2001.07.17.tcs., 2001.08.29.tcs., 2001.11.02.tcs.; Dunakiliti 1994.05.13. (MO); Dunaremete 1999.07.08.tcs., 1999.07.27.tcs.; Dunasziget, Hajós 1998.10.12.tcs., 1999.06.15.tcs., 1999.07.08.tcs., 1999.07.27.tcs., 1999.08.14.tcs., 1999.09.05.tcs., 1999.10.06.tcs., 1999.10.24.tcs., 2000.05.31.tcs., 2000.06.20.tcs., 2000.07.18.tcs., 2000.08.30.tcs., 2000.10.05. (KZ, SA, DL), 2000.10.11.tcs., 2001.05.22.tcs., 2001.07.17.tcs., 2001.08.29.tcs., 2001.11.02.tcs.; Dunasziget, papírnáyrás 2000.10.05.r. (KZ, SA, DL); Dunasziget, Sülyi-szg. 1998.08.22.tcs., 1998.09.13.tcs., 1998.10.12. (MO), 1998.10.30.tcs.; Dunasziget, fenyves 1998.10.13.(MO); Feketeerdő, Felső-erdő 1998.10.13.(MO), 1999.07.08.tcs., 1999.07.27.tcs., 1999.10.06.tcs., 2000.07.18.tcs., 2000.10.06. (KZ, SA, DL), 2000.10.11.tcs., 2001.05.22.tcs., 2001.07.17.tcs., 2001.08.29.tcs., 2001.11.02.tcs.; Feketeerdő, Házi-erdő 1996.06.29.r. (MO, FO); Feketeerdő, Lóvári-erdő 1998.10.12.(MO); Győrzámoly 2000.10.05. (KZ, SA, DL); Halászi, Derék-erdő 2000.10.06.r. (KZ, SA, DL); Hédervár, Hédervári-erdő 1995.05.25.r. (M.O.); Hédervár, Kisduna-major 1994.03.14.r. (MO); Kisbodak 2000.10.05. (KZ, SA, DL); Li-

pót 2000.06.20.tcs., 2000.07.18.tcs., 2000. 08.30.tcs., 2000.10.11.tcs., 2001.07.17.tcs.; Máriakálnok 1994.05.09. (MO), 1994.06.01.r. (MO); Rajka 1994.04.09. (MO).

Lithobius mutabilis L. Koch, 1862: Mindenféle élőhelyről előkerült faj, mely időnként domináns volt. – Ásványráró 1999.07.27.tcs.; Dunaremete 1999.07.08.tcs., 1999.07.27.tcs., 1999.10.06.tcs.; Dunasziget, papírnádas 2000.10.05.r. (KZ, SA, DL); Feketeerdő, Felső-erdő 1998.10.13.(MO), 1999.07.08.tcs., 1999.07.27.tcs.; Feketeerdő, Lóvári-erdő 1998.10.12.(MO); Győrzámoly 2000.10.05. (KZ, SA, DL); Halászi, Derék-erdő 2000.10.06.r. (KZ, SA, DL); Hédervár 1993.04.06.r. (MO); Lipót 2000.06.20.tcs., 2000. 08.30.tcs., 2000.10.11.tcs., 2001.11.02.tcs.; Máriakálnok 1994.06.01.r. (MO); Püski 1993.04.06.r. (MO).

Lithobius muticus C. Koch, 1847: A nem túlzottan nedves erdőterületekről került elő, néhány esetben szubdomináns fajként. – Dunasziget, Hajós 2000.05.31.tcs., 2000.06.20.tcs., 2000.07.18.tcs., 2000. 08.30.tcs., 2001.05.22.tcs., 2001.07.17.tcs., 2001.08.29.tcs., 2001.11.02.tcs.; Dunasziget, Sülyi-szg. 1998.09.13.tcs.; Dunasziget, fenyves 1998.10.13.(MO); Feketeerdő, Felső-erdő 1999.05.20.tcs., 1999.07.27.tcs., 1999.10.06.tcs., 2000.10.06. (KZ, SA, DL), 2000.10.11.tcs., 2001.05.22.tcs., 2001.08.29.tcs., 2001.11.02.tcs.; Feketeerdő, Házi-erdő 1997.05.08.r. (MO), Feketeerdő, Lóvári-erdő 1998.09.13.(MO), 1998.10.12.(MO); Halászi, Derék-erdő 2000.10.06.r. (KZ, SA, DL); Hédervár 1993.04.06.r. (MO); Hédervár, Kisduna-major 1994.03.14.r. (MO); Püski 1993.04.06.r. (MO), 1993.06.23. tcs.(M.O.), 1993.08.20. tcs. (MO).

Lithobius microps Meinert, 1868: Egyedül Máriakálnokról került elő ez a faj, ott viszont három alkalommal is sikerült néhány egyedét begyűjteni. A faj eddig csak a Mecsekben és a Villányi-hegységből volt ismert hazánkban (LOKSA, 1966). – Máriakálnok 1994.04.09.(MO), 1994.06.01.(MO), 1995.05.06.(MO).

Értékelés

A Szigetközben talált fajok listája a közép-európai ligeterdőkre jellemző képet tükröz, bár színező elemekben viszonylag szegénynek mondható. Domináns elemnek a *Lithobius forficatus* fajt találtuk, mely hazánk egészére nézve is a legelterjedtebb. Esetenként nagyobb tömegben volt jelen a *L. muticus* és a *L. mutabilis*, melyek Magyarországra nézve szintén a széles elterjedésű, domináns fajok közé tartoznak. A *Lithobius agilis* esetében az ORSZÁGH & ORSZÁGHOVÁ (1995) által leírt erős talajnedvesség-függést nem találtuk, csak a *Lamyctes fulvicornis* mutatkozott egyenesen belvízigenyesnek. A többi faj hazánk több-kevesebb területéről, változatos élőhelyekről ismert.

A *L. curtipes* faj esetében csak két hazai területről sikerült korábbi előfordulási adatot találni (Bátorliget: LOKSA 1955, SZLÁVE CZ 1991; Ócsa: SALLAI 1992), de újabban a Szigetköz mellett a Hanságban is többhelyütt megtaláltuk (KORSÓS & DÁNYI in press).

A Csalóközből ORSZÁGH & ORSZÁGHOVÁ (1995) által publikált fajlista, ill. a hansági ismereteink alapján további fajok előkerülése is várható a Szigetközből, így számíthatunk a *Lithobius biunguiculatus*, a *L. calcaratus*, a *L. cyrtopus*, a *L. lucifugus*, a *L. melanops*, a *L. tricuspis*, valamint a *Cryptops parisi* felbuklására is.

Köszönetnyilvánítás

Ezúton is szeretnénk megköszönni Szél Győzőnek a talajcsapdák üzemeltetését, valamint Merkl Ottónak, Fegyveres Orsolyának és Seres Anikónak a gyűjtéseiket. Külön köszönet illeti Kontschán Jenőt a jelen cikk megszületésében nyújtott támogatásáért.

Irodalom

- ANDERSSON, G. (1979): Taxonomical studies on the post-embryonic development in Lithobius, with a brief comparison with Lamycetes (Chilopoda: Lithobiomorpha) – Dissertation, University of Göteborg, 49 pp.
- EASON, E. H. (1964): Centipedes of the British Isles. – F. Warne and Comp., London–New-York, 294 pp.
- LOKSA, I. (1955): Über die Lithobiiden des Faunagebietes des Karpatenbeckens. – Acta zool. Acad. Sci. Hung., 1: 331–349.
- LOKSA, I. (1966): Die bodenzoozöologische Verhältnisse der Flaumeichen-Buschwälder Südostmitteleuropas. – Akadémiai Kiadó, Budapest, 437 pp.
- KACZMAREK, J. (1979): Centipedes (Chilopoda) of Poland. – Uniw. A. Mickiewicza, Poznan, 100 pp.
- KORSÓS, Z. & DÁNYI, L. (in press): Millipedes (Diplopoda) and centipedes (Chilopoda) of the Fertő-Hanság National Park, Hungary. – MAHUNKA, S. (ed.): Fauna of the Fertő-Hanság Nemzeti Park, MTM, Budapest
- MATIC, Z. (1966): Chilopoda, Anamorpha. – Fauna Rep. Soc. Romania, Vol.VI., Fasc.1., Academia R.S.R., Bucu-resti, 272 pp.
- ORSZÁGH, I. & ORSZÁGHOVÁ, Z. (1995): Taxocoenoses of centipedes (Tracheata, Chilopoda) of the territory influenced by the hydroelectric power structures Gabčíkovo. – In: Gabčíkovo part of the hydroelectric power project – Environmental impact review. – Comenius University, Bratislava, pp. 265–274.

DÁNYI László
KORSÓS Zoltán
Magyar Természettudományi Múzeum Állattára
H-1088 BUDAPEST
Baross u. 13.
korsos@zoo.zoo.nhmus.hu